

Stenbergan linnavuori

Maskun Stenbergan linnavuorella on ollut harmaakivinen linna, jossa on ollut päälinna kallion luoteispäässä ulkomitoiltaan 13 x 13 m ja sisämitoiltaan 9 x 9 m, sekä porrastorni kallion kaakkoispäässä ulkomitoiltaan 9 x 7 m ja sisämitoiltaan 5 x 3 m, eli kummankin tornin seinät ovat olleet noin kaksi metriä paksut.

Vuonna 1908 suoritti Suomen historiallisen ajan arkeologian uranuurtaja Juhani Rinne kaivauksia Stenbergan linnavuorella. Tuolloin todettiin paikalla sijainneen 1200 - 1300 -luvulla kivistä ja tiilestä rakennetun tornilinnan. Kaivausten jälkeen ovat kalliolla olleet linnan jäänteet hävinneet lähes täydellisesti.

Näkymä linnavuorelta Nyynäisten luonnonhoitometsän ja meren, eli muinaisen puolustus suunnan suuntaan. Nykyinen jokiuoma virtaa pellon keskellä.

Linnan jäännöksiä on hieman vielä näkyvissä katajien seassa. Linnavuoren laella kasvaa myös ketokäenminttu (*Satureja acinos*)

Raukkaan reitin opastaulu vuoren luoteispäässä.

Stenbergan linnaa on pidetty 1200-luvulla perustettuna linnoitettuna kruununkartanona. Eräiden oletusten mukaan linna olisi rakennettu jo 1100-luvulla Nousiaisten piispankirkon varustukseksi rannikolle, ellei suorastaan piispanlinnaksi.

Kuvitteellinen näkymä linnavuoresta merenpinnan ollessa noin 3 m nykyistä ylempänä.

Stenbergan kylä lännestä kuvattuna. Linnavuori sijaitsee kuvan keskellä olevan koivikon takana.

Maskun kirkon ympäristö

Maskun keskiaikainen Johannes Kastajalle vihitty kivi­kirkko on suorakaiteen muotoinen yksilaivainen pitkäkirkko. Satulakattoiseen runkokuoneeseen liittyy pohjoispuolella lähellä itäpäätä satulakattoinen, runkokuonetta vanhempi sakaristo ja eteläpuolella, runkokuoneen keskiviivasta länteen, myös satulakattoinen, runkokuonetta nuorempi asehuone. Eteläseinän papinoven edessä on lisäksi vaakasuoralla ulkolaudoituksella vuorattu puueteinen. Runkokuoneen rakennusaineena on käytetty harmaakiveä, paitsi päätykoristeissa, holveissa ja muurinaukoissa, joissa on tiiltä. Kaikissa ulkokulmissa on paanuilla katetut tukipilarit. Kirkon länsipäädyssä on ulkoalttari ja asehuoneen päädyssä ulkoinen saarnastuoli.

Keltamaksaruoho (Sedum acre) on valinnut kasvupaikakseen 1800-luvun alussa uusitun kiviaidan. Kirkon alueen kasvillisuus inventoitiin kesällä -98 ja tästä tehtiin erillinen selvitys.

Nousiaisten seudun luonnonsuojeluyhdistyksen hoitama luonnontilainen katajaketo vanhan ja uuden hautausmaan välissä. Kedolla esiintyviä vanhan kulttuurin seuralaiskasveja ovat mm. sikoangervo (Filipendula vulgaris), ahdekaura (Avenula pratensis), keltamo (Chelidonium majus) ja ketoneilikka (Dianthus deltoides).

Kirkon länsipuolella sijaitseva kellotapuli, josta ensimmäinen maininta on tilikirjassa vuodelta 1670. Osa harmaakivestä rakennetusta pohjakerroksesta on mahdollisesti peräisin keskiajalta.

Maskun kirkonkylän alueella esiintyvä harvinaisehko hukanputki (Aethusa cynapium) viihtyy myös kirkon seinustalla.

Kurittulan kylä

Kurittula on ollut asuttuna jo esihistoriallisena aikana. Tätä osoittavat alueella olevat kivikautinen asuinpaikka sekä kylämäeltä ja koskesta löydetty kiviesineet. Ensimmäinen asiakirjatieto on vuodelta 1376. Talojen ryhmitystä koskevat 1600-luvun asiakirjat kertovat yhden talon olevan erillään, mutta kaikki muut talot mäkitupineen olivat ahtaautuneet yhteen kasaan kyläraitin kummallekin puolelle, kahdeksi erilliseksi, kylki kylkeen rakennetuksi ryhmäksi. Siat laidunsivat taloryhmien väliin jäävää kujaa, josta on menneisyydessä käytetty myös sikakuri nimitystä.

Käytössä oli umpikartanojärjestelmä, joka tarjosi tiettyä turvallisuutta, mutta sen suurena haittana oli alituinen tulipalovaara. Enin osa talon rakennuksista muodosti umpinaisen ryhmän, jonka sisäpuolelle jäänyt alue jakautui miespihaan eli kartanoon ja karjapihaan eli tarhaan. Kartanon ympärillä olivat asuinkäyttöön tarkoitettut rakennukset. Tarhan ympärillä olivat pihatot latoineen ja vajoineen sekä sikalähti. Kaikki rakennukset olivat harmaita hirsihuoneita. Kartanon ympärillä olleet rakennukset sekä aitta ja paja olivat varustetut malkakatoilla, tarhan ympärillä olleissa rakennuksissa sen sijaan oli olkikatot.

Etualalla matkailukohteena oleva Wallin -suvun kyläseppien museoitu paja, joka sijaitsee alkuperäisellä paikallaan. Hyvin säilyneessä pajakokonaisuudessa järjestetään kesäisin myös työnäytöksiä.

Kylän alueella esiintyviä vanhan kulttuurin seuralaiskasveja ovat mm. hukanputki (*Aethusa cynapium*), kyläkarhiainen (*Carduus crispus*), ahdekaura (*Avenula pratensis*), pölkkynuoho (*Arabis glabra*), keltamo (*Chelidonium majus*) ja kevätkynsimö (*Erophila verna*). Ne ovat hakeutuneet kyläraitin ja vanhojen talousrakennusten reunustoille, pensasaitojen suojiin, vanhoihin puutarhoihin ja kedoille, myllyn ympäristöön kosken rannalle. Vanha kyläkasvisto on parhaiten säilynyt siellä, missä asutusrakennekin on pääpiirteittäin perinteisessä muodossaan.

Kurittulankoski kesäisessä asussaan.

Maskunjoen uoma on aikojen kuluessa kaivautunut syvälle Kurittulan maisemaan.

Mäksmäen kalmisto ja perinnemaisema

Mäksmäessä naapurikylineen on laaja rautakautinen muinaisjäänneskeskittymä, joka sijaitsee verrattain hyvin säilyneessä varsinaissuomalaisessa maalaismaisemassa. Mäksmäen kylässä on rautakauden asuinpaikkoja, kalmisto sekä uhrikuoppakallio. Mäksmäen kylämäestä länteen, Sopolan kylän puolella, on rautakauden röykkiöitä. Etelässä, Maskujoen rannalla häämöttää Immalan kylän muinainen tontti, joka peltojen ollessa mulloksella erottuu tummana laikkuna ympäröivästä maisemasta. Mäksmäen itäpuolella sijaitsee Kankaisten Kalmuhaan kalmisto.

Museoviraston hoitamassa Lahomäessä on pellolta raivattuja kiviröykkiöitä, maakellarin jäännökset sekä mahdollinen rautakautinen asuinpaikka tai kalmisto. Museoviraston tavoitteena on palauttaa muinaismuistoalueelle vanhan maankäyttötavan mukainen hakamainen ilme. Hoitotoimet lisäävät kohteen suojelu- ja nähtävyyssarvoa. Hoitotoimenpiteisiin kuuluu vesakon ja liiallisen puuston poistaminen sekä ketoalueiden niittäminen.

Maskun kunnan omistama Pihlajamäen tila. Kylämäen vanhemmasta asutuksesta kertovat monet historiallisen ajan rakennusten jäänteet.

Mäksmäessä on kansainvaellusajalta viikinkiajalle (400 - 1050 jKr) käytössä ollut kalmisto, jossa on erityyppisiä hautoja. Kaivauksia alueella on suoritettu 1955, 1972 ja 1973. Kuvassa mäen korkeimmalla kohdalla oleva silmäkivellinen ja reunakehällinen röykkiö.

*Mäksmäen kulttuurimaisema lännestä. Mäksmäen katajakedoilta tavattuja vanhan kulttuurin seuralaislajeja ovat mm. ahdekaura (*Avenula pratensis*), sikoangervo (*Filipendula vulgaris*) ja nurmilaukka (*Allium oleraceum*). Mäksmäen kyläkumpujen ympärillä on säilynyt myös peltomaisemaa sarkaojineen.*

Karinkylän luostarinpaikka

Ruotsin valtaneuvosto päätti perustaa vuonna 1438 birgittalaisluostarin Suomeen. Tarkoitukseen sopiva paikka valittiin Maskun Karinkylästä, Vartiovuoren ja Korppusvuoren välisestä laaksosta, Maskunjoen länsirannalta. Luostari sai nimen Nådendal, mikä suomeksi merkitsee Armonlaaksoa. Vastaava latinankielinen virallinen nimi oli Vallis Gracie (Vallis Gratiae).

Birgittalaisluostarit olivat kaksoisluostareita, joissa munkit ja nunnat erotettiin tiukasti omalle puolelleen, mutta kuitenkin he olivat riippuvaisia toisistaan. Abbedissa johti luostaria, mutta vain munkit saivat mennä sen ulkopuolelle asioille.

Luostarin paikalla nykyään sijaitseva Karinkylän Isotalon tila lounaasta kuvattuna.

*Kuvassa laaksoa koillisessa reunustava Korppusvuori, jonka juurella kasvaa mm. ahdekauraa (*Avenula pratensis*) ja nurmilaukkaa (*Allium oleraceum*).*

Luostariväen mielestä valittu paikka Karinkylässä oli tarkoitukseensa sopimaton maaperän kosteuden vuoksi, eikä sieltä saatu kunnollista juomavettä. Tämän vuoksi paikkaan tyytymättömät pappismunkit halusivat siirtää luostarin uuteen paikkaan. Sellainen mahdollisuus tulikin ritari Henrik Klaunpoika Djeknin lahjoitettua Raision emäpitäjän Ailosten tilan maa-alueet luostarille. Lahjoituksen ehtona ollut luostarin siirto toteutettiin ja muutaman vuoden Maskussa toimittuaan birgittalaismunkit ja –nunnat muuttivat Ailosten tilan niemelle tehtyihin rakennuksiin.

Luostarille aikoinaan Maskussa annettu nimi Naantali säilyi, vaikka uudessa paikassa ei ollutkaan laaksoa, vaan kalliainen niemi. Alkuperäinen, nimensäkin naapurikaupungille antanut laakso sijaitsee edelleenkin Maskun kunnassa ja voi hyvin, ainakin maisemallisesti.

Kellokastarinmäellä ilmeisesti sijaitsi luostarin kellotorni, eli kastari.

Kankaisten kartano

Kankainen mainitaan säilyneissä asiakirjoissa ensimmäisen kerran kylänä vuonna 1346. Kartanoksi Kankainen lienee muodostettu 1400-luvun alkupuolella. Kivinen linna on rakennettu ilmeisesti 1500-luvun keskivaiheilla. Kuningas Kustaa Vaasa oleskeli jonkin aikaa Kankaisten kartanossa vuonna 1556. Myös kuningas Kustaa II Aadolf vieraili kartanossa vuonna 1616.

Muodoltaan kolmikerroksinen, rapattu linna on lähes kuutiomainen ja sitä kattaa jyrkähkö aumakatto. Linna oli varsinkin isonvihan aikana päässyt pahasti rappeutumaan, minkä takia se korjattiin perusteellisesti 1762 - 63, jolloin keskiajan ja 1500-luvun muodot muutettiin vastaamaan 1700-luvun vaatimuksia ja alkuperäinen kolmas kerros purettiin. Samalla julkisivuja kohennettiin niin, että ikkuna-aukot tulivat pystysuoriin akseleihin. Joissakin tapauksissa oli turvauduttava valeikkunoihin. Vuonna 1935 rakennettiin uudelleen kolmas kerros, jolloin kivirakennus sai takaisin alkuperäisen muotonsa. Sisäpuolelle luotiin interiöörejä, jotka tekivät Kankaisista uudelleen yhden maamme huomattavimmista kartanokodeista. Se on ollut yhtäjaksoisesti asuinkäytössä meidän päiviimme saakka.

Päärakennusta ympäröi vanha puisto. Alueen kasveista voi mainita mm. varjoliljan (*Lilium martagon*), rohtoraunioyrtin (*Symphytum officinale*), neidonkielen (*Echium vulgare*), keltamon (*Chelidonium majus*), kyläkellukan (*Geum urbanum*), maahumalan (*Glechoma hederacea*), hukanputken (*Aethusa cynapium*), sinisavikan (*Chenopodium glaucum*) ja myrkkukatkon (*Conium maculatum*).

Entinen puutarhurin asunto

Kunnostettu entinen muonamiehen asunto

*Kuva etelästä, kartanon takaa. Joen rannassa näkyy vanha viinapränni. Etelänruttojuuri (*Petasites hybridus*) on löytänyt hyvän kasvupaikan samalta kohtaa joen varrelta.*

